

В. К. Орлова, С. М. Кафка
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗАКІНЧУЄТЬСЯ ЗВІТНІСТЮ, А МСФЗ – ПОЧИНАЮТЬСЯ З НЕЇ

© Орлова В. К., Кафка С. М., 2014

Застосування міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) в Україні призвело до неоднозначних підходів в обліку господарської діяльності підприємств. Насамперед це пов'язано з різними завданнями, які вирішують бухгалтерський облік і МСФЗ. Поєднання таких різних завдань може призвести до того, що бухгалтерський облік не зможе виконувати свої основні функції, а його сутність буде викривлена. Розкрито можливі підходи до вирішення питання про співіснування бухгалтерського обліку та МСФЗ.

Ключові слова: бухгалтерський облік, фінансова звітність, баланс, фінансовий стан, функції, публічність, користувачі, справедлива вартість об'єктів

V. K. Orlova, S. N. Kafka
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

ACCOUNTING ENDS REPORTING AND IFRS – STARTING FROM HER

© Orlova V. K., Kafka S. N., 2014

The application of international financial reporting standards (IFRS) in Ukraine has led to contradictory approaches in business accounting of enterprises. First and foremost it is connected with different tasks which are solved by accounting and IFRS. The combination of such different tasks is likely to cause the inability of accounting records to perform its core functions and its essence would be distorted. The article describes the possible approaches to solving the problem of the accounting and IFRS coexistence.

The purpose of the article is to show the difference between the essence of accounting and the tasks solved by IFRS. The upshot is to find out the connection between accounting and financial reporting that takes into consideration the requirements of IFRS.

The main purpose of accounting is a registration (fixation) of the condition and movement of economic resources. Accounting course takes great control function during the registration status and movement of economic resources. Accounting has appeared and developed for this necessity.

The remainders of all accounts are entered in the reporting form - balance, which control value can not be overestimated. Of course, the value of an accounting object at the market can not match the size of the balance in the account (the price of real estate, securities or other assets has decreased or increased) on the reporting date (balance sheet date). Such information is essential for decision-making managers or investors. The necessity to correct this information in reporting occurs. However, the accounting should not reflect these adjustments as they are not associated with the economic resources movement. They are associated with the assessment of the balance on the balance sheet date.

Showing adjustments according to the assessment on the balance sheet date in accounting will change the essence of accounting, distort its oversight function and financial performance of the company.

Key words: accounting, financial statements, balance sheet, financial position, functions, publicity, users fair value of

Вступ. Цілком природним є постійний розвиток будь-якої науки, зокрема й науки про бухгалтерський облік, основи якої сформульовано в останні століття. У процесі свого розвитку бухгалтерський облік як наука пройшов всі етапи, які неминучі в процесі розвитку будь-якої науки. Бухгалтерський облік виник у зв'язку з вимогами часу, потребами господарського життя і спочатку уособлював лише сукупність суто технічних прийомів. На цьому етапі часто бухгалтерський облік був простим ремеслом. Розвиваючись, бухгалтерський облік перетворився з ремесла на науку: чітко визначилися її об'єкт, предмет, методи.

Починаючи з XVI ст., вчені працювали переважно над науковим обґрунтуванням техніки рахункових записів. Італійські, французькі, німецькі, австрійські, голландські, російські та інші вчені сформулювали різні теорії, які обґрунтовують метод подвійного запису (філософська рахункова теорія, юридична теорія двох рядів, позитивна, мінова, балансова, математична теорії). Бухгалтерський баланс, рахунки і подвійний запис – геніальні винаходи людства – з'явилися в результаті потреби фіксувати всі рухи господарських засобів передусім для двох цілей: для забезпечення збереження всього майна та для визначення фінансового результату діяльності (зіставити, порівняти доходи з витратами неможливо без обліку витрат і доходів). Результат обліку за будь-який період часу показують у звітності. Саме результат обліку. Це кінцевий підсумок бухгалтерського обліку. Потреба в різного роду інформації для прийняття рішень менеджерами, інвесторами, фіскальними органами тощо привела до того, що нині вони хочуть бачити не тільки ті дані, які є в бухгалтерському обліку, але і дані не облікового, а розрахункового, оцінного характеру з урахуванням ризиків та інших обставин, в яких працює підприємство.

МСФЗ передбачають наведення в звітності такої інформації, але це вже не результати обліку. Чітко свою позицію з цього приводу висловив професор В.Я. Соколов: “МСФЗ являє собою не бухгалтерію, а мікростатистику, статистику фінансової одиниці – групи компаній, вони не є бухгалтерськими правилами, це статистична звітність, побудована шляхом обробки бухгалтерських даних. Предмет бухгалтерії закінчується звітністю, а предмет МСФЗ починається з неї. Бухгалтерія вивчає, як спостерігати і реєструвати факти, оцінювати і класифікувати, а МСФЗ – як їх інтерпретувати, а сам збір та реєстрація даних – суть обліку, залишаються за кадром, поза інтересами і часто поза розумінням тих, хто займається МСФЗ” [3, с. 55].

В Україні цю проблему розглядають в своїх роботах С.Ф. Голов, Л.Г. Ловінська, С.Я. Зубілевич, А.В. Озеран та ін., причому їхні погляди на співвідношення бухгалтерського обліку та МСФЗ істотно відрізняються. Тому вважаємо за доцільне висловити свою думку з цього питання.

Мета статті – показати відмінність між сутністю бухгалтерського обліку і завданнями, які вирішують МСФЗ, і в результаті – з'ясувати зв'язок між бухгалтерським обліком і фінансовою звітністю, яка враховує вимоги МСФЗ.

Виклад основного матеріалу. В Україні в 2000 р. сталася справжня революція в бухгалтерському обліку. 16 липня 1999 року прийнято Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, протягом 1999 р. Міністерство фінансів затвердило Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО) за основними об'єктами обліку, в кінці 1999 р. (30 листопада наказом Мінфіну № 291) затверджено новий План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкцію до цього Плану рахунків. Сутність бухгалтерського обліку у результаті всіх проведених заходів не змінилася суттєво. Істотно змінився тільки порядок відображення в обліку доходів, витрат і фінансових результатів. Це дозволило основній масі бухгалтерів поставитися до змін не як до революції в бухгалтерському обліку, а як до заміни номерів бухгалтерських

рахунків. Невдовзі бухгалтери великих підприємств зрозуміли, що зміни торкнулися практично кожного об'єкта обліку. Ці зміни стосувалися переважно моментів визнання, оцінки та розкриття фінансової інформації. Знадобилося понад 10 років для того, щоб більшість бухгалтерів почали розуміти П(С)БО та використовувати їх на практиці.

Але настав 2012 р., за який фінансову звітність більшості підприємств необхідно було підготувати відповідно до вимог МСФЗ. Тут бухгалтери зіткнулися з новими проблемами. Щоб допомогти їм, були підготовані різноманітні методичні рекомендації щодо порядку трансформації звітності, складеної за даними бухгалтерського обліку, тобто за П(С)БО, у звітність за МСФЗ. Більшу частину робіт з трансформації виконували аудиторські й консалтингові компанії, в яких працюють кваліфіковані фахівці. Завдяки цьому бухгалтери-практики знайшли вихід і виконали вимоги щодо складання фінансової звітності відповідно до МСФЗ, але проблема співвідношення бухгалтерського обліку та вимог МСФЗ все ще існує

Основне призначення бухгалтерського обліку – це реєстрація (фіксація) стану і руху господарських засобів. Бухгалтерський облік, безумовно, виконує важливу контрольну функцію в ході реєстрації стану та руху господарських засобів. З урахуванням цієї потреби виник і розвинувся бухгалтерський облік. І щоб виконати це своє головне завдання, в бухгалтерському обліку всі господарські операції відображаються на основі оформлених документів, що дозволяють цю операцію, в оцінці на момент операції. В результаті стан коштів (залишок на рахунку) в кінці звітного періоду отримують простим арифметичним підрахунком: до залишку на початок періоду додається сума операцій, що збільшують рахунок, та віднімається сума операцій, які зменшують рахунок. Залишки за всіма рахунками вносяться до звітної форми – балансу, контрольне значення якого переоцінити неможливо. Безумовно, на звітну дату (на дату балансу) вартість того чи іншого об'єкта обліку на ринку може не відповідати величині залишку в обліку (знизилася або підвищилася ціна на нерухомість, цінні папери або інші активи), а для прийняття рішень менеджерам, інвесторам тощо ця інформація є суттєвою, тобто виникла необхідність відкоригувати в звітності цю інформацію, але не відображати в обліку ці коригування, оскільки вони пов'язані не з рухом господарських коштів, а з оцінкою залишку на дату балансу. Відображення коригувань за оцінкою на дату балансу в бухгалтерському обліку призведе до зміни сенсу бухгалтерського обліку, до спотворення його контрольної функції, до викривлення фінансових результатів діяльності підприємства. Продемонструємо це на прикладах.

Припустимо, підприємство з якихось причин отримало в банку 1.000000 у.о. (грошових одиниць) безпроцентного кредиту на три роки (або під відсоток, нижчий від ринкового, це не вплине на суть розглядуваного питання, а вплине лише на розрахунки). Нехай такого роду кредити видаються в банку переважно під 10 % річних. Згідно з вимогами МСФЗ (і П(С)БО, оскільки вони ґрунтуються на МСФЗ) на дату балансу цей кредит у банку та на підприємстві повинен відображатися в балансі за справедливою вартістю. При цьому суми збільшення або зменшення балансової вартості фінансових інвестицій (для банку) і фінансового зобов'язання (для підприємства) визнаються іншими доходами або іншими витратами, які закриваються на фінансовий результат (рахунок прибутків). В табл. 1 наведено результат розрахунку справедливої вартості кредиту на дату балансу .

Таблиця 1

Розрахунок справедливої вартості кредиту на дату балансу

Період	Коефіцієнт теперішньої вартості грошової одиниці за 10 % дохідності	Теперішня вартість кредиту
У момент видання (отримання) кредиту	—	1000 000
На кінець 1-го року	0,75132	751320
На кінець 2-го року	0,82645	826450
На кінець 3-го року	0,90909	909090
В момент погашення кредиту	1,0	1.000000

У табл. 2 наведено порядок відображення в обліку банку і підприємства зміни справедливої вартості кредиту на кінець кожного року відповідно до вимог МСФЗ.

Таблиця 2

Порядок відображення в обліку банку і підприємства зміни справедливої вартості кредиту

В балансі на кінець періоду	Банк	Підприємство
1-го року	Дт Інші витрати Кт Виданий кредит – 248680	Дт Отриманий кредит Кт Інші витрати – 248680
2-го року	Дт Виданий кредит Кт Інші доходи – 75130	Дт Інші витрати Кт Отриманий кредит – 75130
3-го року	Дт Виданий кредит Кт Інші доходи – 82640	Дт Інші витрати Кт Отриманий кредит – 82640
В момент погашення кредиту (або в момент переведення кредиту з довгострокового в поточний борг)	Дт Виданий кредит Кт Інші доходи – 90910	Дт Інші витрати Кт Отриманий кредит – 90910

На підставі даних табл. 1 і 2, складаючи фінансову звітність, за перший рік банк у своєму балансі відобразив борг за виданим кредитом у сумі 751320 у. о., а у звітності за фінансовими результатами – збиток в сумі 248680 у. о.

Підприємство, навпаки, покаже прибуток. А в наступні роки банк показуватиме дохід (прибуток), а підприємство – витрати (збитки). Всі ці доходи і витрати пов'язані з оцінками, а не з діяльністю суб'єктів господарювання. Тому такі явища не повинні відображатися в обліку. Відображення в обліку прибутку в підприємств наприкінці першого року може призвести до того, що акціонери вимагатимуть розподілу цього прибутку. А прибутку немає. Отже, відображення боргу за справедливою вартістю призведе до того, що інформація у звітності, причому дуже важлива (прибуток), буде спотворена. Такого роду прикладів можна навести багато [1, 2].

Отже, відповідно до сутності й призначення бухгалтерського обліку, в ньому повинні відображатися всі господарські операції, які пов'язані з рухом господарських засобів. А що стосується зміни вартості активів і зобов'язань, то така інформація повинна бути показана не в бухгалтерському балансі, а у звітності про фінансове становище підприємства. Сьогодні на Україні форма 1 фінансової звітності називається “Баланс”, а в дужках пишуть іншу назву цієї форми: (Звіт про фінансовий стан). А це повинні бути дві різні форми звітності:

- бухгалтерський баланс, який складають на основі даних бухгалтерського обліку;
- звіт про фінансовий стан підприємства, який складають, коригуючи дані бухгалтерського балансу на зміну вартості активів, синергетичного ефекту від об'єднання підприємств, з урахуванням різного роду ризиків та інших моментів, які не є об'єктами бухгалтерського обліку.

Відмінність між цими двома формами звітності повинна розкриватися в примітках до звітності про фінансовий стан підприємства.

Висновки. 1. У бухгалтерському обліку повинні відображатися всі господарські операції на основі первинних документів, що підтверджують ці операції, і в оцінці на момент операції.

2. На основі даних бухгалтерського обліку має складатися бухгалтерський баланс.

3. Всі зміни, пов'язані з оцінкою активів і зобов'язань на дату балансу, з урахуванням різного роду ризиків, повинні відображатися у звітності про фінансовий стан підприємств.

1. Орлова В.К. Оцінка довгострокових дебіторської і кредиторської заборгованостей на дату балансу // *Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин: матеріали наук.-практ. конфер., 20–21 травня 2010 р. – Умань: Видавець «Сочинській», 2010. – Ч. 2. – С.47–49.* 2. Орлова В.К. Оцінка фінансових інвестицій та її вплив на достовірність балансу // *Бухгалтерський облік і аудит: наук.-практ. журнал. – 2008. – № 3. – С.40–42.* 3. Соколов В.Я. *Отличия МСФО и традиционной бухгалтерии: матер. юбилейной международной научно-практ. конфер. «Счетоводство – наука, практика, независимость» (20.04.2010 г.) – София : Стопанство, 2011. – С. 54–59.*